

оповідання, Сайгор, — один із тих, хто її наближав. Підкорення політичним шаблонам поведінки зумовлює його нездатність відчутти багатство життя, яке не може бути зведене лише до ідеологічної доцільності — такий висновок напрашується з тексту, а головна для Хвильового проблема “революції і деформації людської свідомості” постає тут у ще одному трагічному ракурсі.

Література:

1. Хвильовий Микола. Твори: У 2-х т. — К., 1991. — Т. II.
2. Коцюбинський Михайло. Твори: У 2-х т. — К., 1988. — Т. II.
3. Хвильовий Микола. Твори: У 3-х т. — Харків, 1928. — Т. II (Осінь).
4. Хвильовий Микола. Твори: У 2-х т. — К., 1991. — Т. I.
5. Самототожність письменника. До методології сучасного літературознавства. — К., 1999.
6. Мифы народов мира. Энциклопедия: В 2-х т. Изд. 2-е. — М., 1994. — Т. II.

Раїса ЧОРНИЙ (Тернопіль)

Літературні погляди Моема-критика

Письменницька доля англійського майстра художнього слова В.С.Моема склалася щасливо. Він вступив у літературу, маючи за плечима незначний життєвий досвід (йому було лише 23 роки, коли у 1897 році вийшов його перший роман “Ліза із Ламбету” (Liza of Lambeth), але був одразу помічений критикою й широкою громадськістю, і став останньою краплиною на чаші терезів, які переважили в бік кар’єри професійного літератора. Він написав багато п’єс, романів, коротких оповідань, писав і друкувався аж до смерті (помер у віці 94 років) і досягнув неабиякого успіху в читачів. Він — визнаний майстер художнього слова. Та Сомерсет Моєм не тільки видатний художник слова, а й цікавий своїми

роздумами про мистецтво. Моем — критик-есеїст — цікава, неординарна особистість. У нього своя концепція роману, новели, свій власний погляд на театр і його місце в житті людини, свої судження щодо майстерності драматурга і ролі художника, власна добре сформована думка з приводу мети і завдання художньої літератури, яку було викладено ним як в різноманітних вступях до своїх художніх доробків, так і в автобіографічній есеїстиці.

Досягнувши неаби-яких літературних висот, адже світ побачили і вже встигли охопити розмаїтий спектр читацької аудиторії і принести славу автору такі твори, як романи "Тягар пристрастей людських" (*Of Human Bondage*, 1915), "Місяць і мідний шеляг" (*The Moon and Sixpence*, 1919), "Розмальована вуаль" (*The Painted Veil*, 1925), "Радощі життя, або сімейна таємниця" (*Cakes and Ale*, 1930), п'єси "Людина честі" (*A Man of Honour*, 1903), "Леді Фредерік" (*Lady Frederick*, 1912), збірки оповідань, Моем вирішив впорядкувати думки про речі, які захоплювали філософсько-естетичний світ художника. Автор писав, що досі усі висновки, яких він дійшов, блукали в його голові, як уламки розбитого корабля в штормовому морі. І, лише закріпивши їх на папері в певній послідовності, він зможе чітко побачити, в чому полягає їх сенс, і об'єднати їх в єдине ціле. Отже, прагнучи ще раз наголосити читачам те, про що він уже говорив раніше, Сомерсет Моем створює книгу, якою підсумовує пройдений літературний шлях, назва якій — "Підбиваючи підсумки" (*The Summing Up*, 1938), яка побачила світ на початку 1938 року майже одночасно в Англії і в США. До нашого читача вона дійшла лише через 20 років в російськомовному перекладі М.Лоріє. Так, в Москві у 1957 році в "Издательстве иностранной литературы" вийшла з друку окремим виданням книга: Моэм В.С. Подводя Итоги. Редактором і автором передмови був Кот.Шангриладзе. З того часу цей переклад неодноразово перевидавався.

Письменник вирішив записати свої думки, щоб звільнитися від застарілості задля творення нових ідей. Впорядковувати свої справи — це хороша підготовка до того, щоб прожити дні, що залишились, без турбот про майбутнє: "Адже повне життя, завершена програма включає не тільки молодість і зрілість, а й старість. Гарною є і краса ранку, і сяйво полудня, та лише дуже нерозумна людина закриває занавіски і включає світло, аби відгородитися від безтурботного спокою вечора" [1. 434]. Оскільки все своє життя Моем вклав у книги, то багато з того, що він прагнув сказати, звичайно, знайшло місце у його творах: "Цією книгою я в загальних рисах закінчу ту програму, яку собі намітив.

Якщо я буду жити, то писатиму ще книги для свого задоволення, і, надіюсь, для задоволення читачів..." [1, 433]. У цій збірці він намагався викласти більш чітку форму своїх поглядів і, можливо, деякою мірою більш детально розвинути ту чи іншу думку, про яку раніше лише натякав, керуючись обмеженнями та заборонами, які накладають правила прози та драматургії. Експресія його міркувань проста, легка, доступна і зрозуміла, водночас не дозволяє читачу занадто глибоко поринати в особисто-інтимне життя автора. Твір не носить повчального характеру, в ньому ми не простежуємо намір автора перехилити на свій бік, переконати в своїх поглядах читача. Автор лише частково піднімає завісу внутрішнього світу, аби допомогти співбесіднику краще зрозуміти свої погляди у світлі етико-естетичного зображення. "Читач може погоджуватись чи не погоджуватись зі мною. Якщо у нього вистачить витримки дочитати книгу до кінця — він побачить, що з упевненістю я стверджую лише одне: в світі є дуже мало такого, що можна стверджувати з упевненістю" [1, 270], — підкреслював Моем.

Оригінальною є сама манера викладу власних думок, міркувань, переживань, самоощінок, власних пояснень, доведень в емоційній формі-сповіді. Мовний жанр сповіді, як правило, є дуже особистим, його основу становить суб'єкт мови "Я". Багаторазово вживане "Я" відчутно підкреслює адресата мовлення, читач виступає дзеркальним відображенням автора. Монолог у діалозі — це начебто розмова із самим собою, тобто вона відкрито не спрямована на читача. Вона досягає найвищого результату, адже уявний співрозмовник неначе вступає у бесіду із письменником. "Я" — центральний образ висловлювання, що притаманний деяким розділам книги.

Своєрідною є розповідь Моема про сім'ю. В оповіді-спогаді автор перераховує події і факти з життя родини Моемів. І далі в лаконічній невимушеній літературній формі письменник документально відтворює сторінки з життя, які в майбутньому він використав у своїй творчості.

Цікаво подано Моемом і оповідь-роздуми про вибір літературної діяльності: "Я ще й досі інколи дивуюсь, що я — письменник; для цього не було ніяких підстав, окрім непереборного бажання, а звідки таке бажання виникло в мені - незрозуміло" [1, 270]. Адже, будучи вихідцем з родини, в якій понад 100 років чоловіки займалися юриспруденцією, це було не тільки незвичайно, а й сміливо. Доля літератора - це нелегкий, усипаний квітками шлях, це терниста дорога з її злетами і падіннями, визнанням і

забуттям. Та, обравши її, Моем залишився вірним літературі протягом довгих натхненних і творчих 68 років.

Отож, вибір зроблено. Необхідність творити, писати, яку Моем порівнював з необхідністю дихати, стала невід'ємною і головною частиною його буття. Та просто писати було занадто мало для Моема. Намагаючись взяти від життя все можливе, Моем - людина вирішує скласти програму свого життя, в якій "письменництво займало би найважливіше місце, і яка б поєднала і всі інші види людської діяльності" [1, 290].

Писати абияк, писати твори - одноденки він не міг і не хотів. Письменник вдосконалював себе, систематично вивчаючи твори прославлених майстрів минулого, ознайомлюючись з художніми доробками письменників-сучасників. Він виробив свій стиль, знайшов свій почерк. Згадуючи про це він писав: "Я не народився письменником, я ним став ... Стимули, що керували мною в житті, були дуже простими, і, тільки озираючись в минуле, я бачу, що несвідомо я прагну до визначеної мети. Цією метою було розвинути свою особистість, аби заповнити нестачу вроджених здібностей" [1, 310].

І пройшовши школу літературного становлення, починаючи з самих витоків і закінчуючи глибинами мистецького пізнання, він розкрив себе для читачів усього світу (як для звичайного читача-любителя, читача-інтелектуала, читача-науковця, так і для читача-критика та майбутніх творців літератури) вмільним наставником, вчителем і торувачем шляхів, автором, який здатний всепоглинаюче захопити увагу читачів, відкрити їм світ "видимий і реальний". Так, всі незгоди, негаразди, що зустрічались на його шляху, Моем правдиво відкривав в своїй книзі задля застереження читачів від прихованих, підступних, кривих посмішок долі.

Досягнути вершини творчої майстерності, глибин літературного ремесла і процесу становлення письменника як особистості — ось найвища мета художника слова. Моем переконаний, що письменник прагне заволодіти особистістю читача, увійти в її думки, охопити почуття і наповнити життя творця, оскільки матеріалом для письменника служить людина, її загадкове начало, духовний стан і місце у Всесвіті. З точки зору читача, не все створене літературою вартує уваги. І лише постійно оновлюючись, працюючи над собою і пройшовши уроки невдач, які переслідують кожного художника, можна досягнути найвищого статусу письменництва — стати професійним літератором. А, отже, література повинна стати справою його життя, яку він сповідує, пропагує, несе в собі і якою зацікавляє читача. Літератор-

професіонал завжди повинен прагнути досягти свого ідеалу. “Кожен твір художника повинен виражати щось глибоко пережите, - стверджував Моем, - Це і є недосяжний ідеал. І вірно чинить лише той письменник, хто пише з єдиною метою — досягнути душевного спокою” [1, 370].

Моем знає, що існують небезпечні тенета, здатні згубити людину. Це — успіх. І якщо успіх корисний пересічному громадянину (робить його терпеливим, сумирним і добрим), то у письменника забирає ту силу (досвід, боротьбу, розчарування), які принесли йому цей успіх. До того ж успіх несе у собі зерна творчої смерті: він розлучає автора з тим матеріалом, з якого він черпав свої сюжети. Новий творчий горизонт, відчинений успіхом, хвилює уяву художника і той починає зображувати його, та, на жаль, лише ззовні, не маючи змоги проникнути в глибину, щоб стати його частинкою. І як підтвердження цього Моем наводить у приклад невдалий урок з життя Арнольда Беннетта (популярного письменника-реаліста початку ХХ століття), який зображує життя і побут старої промислової Англії в тих п'яти містечках на півночі графства Стаффордшир, з якими пов'язані його народження і дитячі роки. Лише ці місця він міг зобразити правдиво через призму власного досвіду. Не встоявши перед спокусою дурманячого успіху, він прагнув змалювати чужий для себе світ — світ багатства і розкоші. Та це і знищило його як творчу особистість, митця.

Моем застерігає письменників, що успіх потрібен, та художник повинен бути байдужим як до похвали, так і до негативної критики. Лише дві грані успіху, на думку Моема, можуть бути позитивні: він дозволяє митцю керуватися своїм бажанням і надає йому впевненості. Оскільки творчість — це особливий вид діяльності, яка сама в собі несе задоволення. І лише читач вирішує, що із творчості письменника вартує уваги. І якщо мистецтво збагачує душу людини, сприяє її внутрішньому росту — лише тоді це велике мистецтво. “Єдине пристанище письменника — знаходити задоволення у власній праці... Воно дає духовну волю”, - зауважує Моем [1, 374]. З усіх людей лише художник володіє свободою і лише одна відмінність між професійним письменником і аматором полягає в рості останнього. Погляд на життя у прозаїка особливий. На його думку, письменницька діяльність ніяким чином не пов'язана з політикою. Митці спостерігають за оточуючим світом, який зароджує в них нові слова і вирази для їхніх майбутніх творінь. Вони ніяк не можуть вплинути на хід політичних подій. Моем переконаний, що краса життя в тому, аби кожен жив відповідно до своєї сутності, до своєї природи, до своєї справи.

Письменник зауважує, що “література — це мистецтво, не філософія, не наука, не загальна економіка, не політика, це мистецтво для задоволення... Але якщо мистецтво це не що інше як задоволення, то воно, яким звеличеним не було б, нище за своїм значенням: воно подібне до прикрас на скульптурах, на капітелях колон... воно приваблює погляд різнобарв'ям та витонченістю, та не прислуговує ніякій функціональній меті, якщо мистецтво не веде до правильних вчинків, то воно не більше як опіум для інтелігенції” [2, 79].

Життя — це матеріал творчості письменника. В чому його сенс? Так, в другій частині LXXI есе із збірки “Підбиваючи підсумки” поставлена Моемом проблема сенсу життя, розглядається в чіткому, логічному веденні роздумів письменника із посиланням на більш авторитетнішу думку як засіб підтвердження власної. Висловлювання Моема відкрито не спрямоване на адресата. Цей монолог — наукова праця з поставленої проблеми. Самоствердження і самозадоволення — в цьому сутність людини і в цьому сенс її життя. Як це розуміти? Відповідь, на думку Моема, знаходиться у висловлюваннях Арістотеля (мета людської діяльності — діяти правильно) та Гете (таємниця життя в тому, щоб жити), а це означає майже одне і теж — силу життя. “Сила життя — велика сила. Радість, яку вона дає, вичерпує всі страждання й негаразди, що випадають на долю людини. Тільки завдяки їй і варто жити тому, які вона діє внутрішньо і своїм яскравим полум'ям освітлює кожну хвилину нашого існування, тому навіть нестерпне здається нам стерпним” [1, 430], - переконаний Моем.

Намагаючись осмислити життя, людство створило цінності які б могли задовільнити його. Та “мудрість віків” виокремила лише три найдостойніші, найважливіші, найцінніші “оазиси в безкрайній пустелі існування” [1, 437] — Істину, Красу і Добро, які надають життю якийсь зміст. Письменник намагається проаналізувати їх значення і вплив на людське суспільство. Так, правда, істина, на думку Моема, — “особа скромна і без претензій, яка всього- навсього стверджує щось про окремі, конкретні речі і якою людина завжди жертвує заради слави, зручності і користі” [1, 437]. Роздумуючи над красою як однією з трьох цінностей, що наповнюють життя змістом, письменник приходить до висновку — “це щось неперервно змінююче, а значить, не піддається аналізу, тому що ми не можемо сприйняти ту красу, яку сприймали наші предки, як не можемо понюхати ті рози, які нюхали вони” [1, 439]. Краса - невід'ємна частина мистецтва, та “головна цінність мистецтва — в його впливі, тобто не в красі, а в спонуканні до

правильних вчинків" [1, 442]. І "якщо ми хочемо його (мистецтво) числити серед великих цінностей життя, повинні вчити сумирності, терпеливості, мудрості і великодушності" [1, 442], — стверджує Моем. Однак нікчемність людей, "тонких шанувальників Краси", з якими Моем був добре знайомий, переконала його, що красу, мистецтво часто використовують, аби втекти від справжнього життя і корисної діяльності для суспільства. Він переконаний, що ні Краса, ні Істина не мають постійної внутрішньої цінності, ваги. Єдина цінність в цьому світі — Доброта — "найрідкісніший, найцінніший і найпрекрасніший дар, яким тільки може володіти людина" [3, 509]. Розмірковуючи над проблемою Добра, Моем не погоджується з думкою деяких філософських течій (Платонізм і християнство), які вважають найвищою людською цінністю — любов і наділяють її якоюсь містичною силою. "Асоціації, викликані самою її (любов) назвою, надають їй емоційності, завдяки якій вона стає цікавішою, а ніж звичайнісінька доброта. Порівняно з нею доброта нуднувата" [1, 443], — аналізує письменник, продовжуючи стверджувати, що дві різні складові поєднані в одному слові "любов": любов як пристрасть, любов як милосердя. До першої дwoяке ставлення людей: її недовіряють, проклинають та водночас вихваляють. Кожна людина прагне свободи, та, закохуючись, вона цілковито віддає себе владі любові. Таким чином, втрачає свободу і отримує принизливі для себе слабкість і ганьбу. Любов заковує людину в кайдани. Це — кайдани рабства, людина оберігає їх і разом з тим ненавидить, усвідомлюючи, що це все ж таки кайдани, хоча й кайдани кохання. Та недоліком любові-пристрасті є її швидкоплинність, аналізує Моем, адже "любов проходить. Любов помирає. Найбільша трагедія життя полягає не в тому, що гинуть люди а в тому, що вони перестають любити. Той, кого ви любите, більше не любить вас — це дуже велика біда, і зарадити їй важко" [1, 443]. Ніби на підтвердження своїх слів він додає: "Ми — мінливі створіння, а зміни — це повітря, яким ми дихаємо..." [1, 444]. І лише милосердній любові не притаманна мінливість.

Роздуми про милосердя як конкретну складову частину Доброти приводить автора до умовиводу, що Добро — це самодостатня цінність. Такий своєрідний виклад думок автора про милосердя носить трактатний характер: "Милосердя — краще, що є в доброті. Воно пом'якшує більш суворі якості, з яких воно складається, і завдяки йому не так важко сприймаються другорядні прояви доброчинності: стриманість, витримка, терплячість — ці пасивні і не такі вже надихаючі елементи доброти. Добро — єдина

цінність, яка в нашому світі видимостей нібито має всі підстави бути самоціллю. Доброчинність сама собі нагорода. Мені соромно, що я прийшов до такого банального висновку” [1, 445]. Отож, підкреслюючи перевагу добра, Моем зауважує, що в своїй основі добро містить ненабридаючу досконалість у той час, коли красі не вдається цього досягнути. Водночас добро перевищує кохання. Адже його чарівність не марніє з плином часу. І виражається доброта у вірних вчинках. Кращої відповіді на запитання: а що ж таке правильний вчинок? — Моем знаходить в заповіді брата Луїса де Леона (іспанського поета і вченого, в поезії і трактуваннях якого релігійна проповідь поєднувалася з характерною для епохи Відродження повагою до особистості): “Краса життя полягає всього-навсього в тому, щоби кожний чинив відповідно зі своєю природою і своєю справою” [1, 446].

У своїх творах Моем розвиває так звані вічні теми людства. Над ними задумуються із віку в вік, з покоління в покоління. Ними є любов, ненависть, смерть, гроші, пихатість, заздрість, гордість, добро і зло.

Героями творів Моема постають пересічні люди, для яких одним із найважливіших філософських проблем є проблема зла. Намагаючись зрозуміти це, автор звернувся до думок філософів. Одні вважали, що зло є логічною необхідністю для пізнання добра; інші переконані, що боротьба між добром і злом передбачається самою природою світу як метафізична необхідність. З гострою іронією Моем висміює ту філософську течію, яка, роздумуючи над проблемою зла, порівнює її з зубною біллю, вказуючи, що ніхто не може відчутти чужу зубну біль. На таке трактування поняття зла, Моем відповідає: “Так і здається ніби ніяких інших страждань вони (філософи) в своєму забезпеченому, кабінетному житті не відчували” [1, 417]. Далі, іронізуючи, автор сподівається, “що з подальшим розвитком американської одонтології всю проблему зла можна буде вважати вирішеною”, ехидно додаючи, радить “перед тим, як присвоїти філософам вчений ступінь, який дозволятиме їм ділитися своєю мудрістю з молодими, не завадило би вимагати, аби вони хоча б з рік попрацювали по соціальному забезпеченню в околицях якого - небуть великого міста чи спробували б прогудуватися лише за рахунок фізичної праці” [1, 417]. На думку богословів, це - перепони, які допомагають укріпити дух людини, або це - розплата за гріхи. Добрі справи можуть піднести людину до неабияких висот, злі — в пекельну безодню. Моем констатує: “Зло не піддається поясненню і його слід приймати як невід’ємну частину існування Всесвіту”.

Наступні роздуми письменника про стан, коли людина знаходиться в складних життєвих перипетіях, або вирішує для себе якусь морально-етичну проблему, роздуми над цим, можна теж віднести до сповіді душі. В нижче поданому прикладі йдеться про одну із важливих життєвих і філософських проблем — проблему смертності людини. Автору необхідно привести свої літературні доробки в порядок — час біжить невгамовно, наближається старість — людина розуміє, що всьому приходить кінець: “В молодості роки тягнуться перед нами безкінечно-довгою низкою. І важко усвідомити, що вони коли-небудь промайнуть; навіть у зрілому віці, при нормальній у наші дні жадобі до життя, легко знайти привід, аби не робити того, що потрібно зробити, але не хочеться. Та, нарешті, настає час, коли смерть починає вимагати до себе уваги. Один за одним відходять однолітки у небуття. Ми знаємо, що всі люди смертні (Сократ був людиною, відповідно... і так далі), та це, по суті, залишається для нас силогізмом і абстракцією до того часу, поки ми не змушені визнати, що за плином часу наш кінець не за горами”. [1, 267].

За життя письменника не визнавали на батьківщині, його ім'я навіть не було включено до літературного канону Англії. В працях про сучасну англійську літературу ім'я Моема, як письменника, не фігурувало або згадувалося лише між іншим. Можливо, це через те, що він залишився демонстративно традиційним письменником в епоху “технічного експериментування мистецтва”, що, на думку Моема, було показником падіння англійської культури. За ним закріпилась репутація комерційного письменника, який творив заради грошей. Його звинувачували в цинізмі, твори вважалися одноденками (та лише час здатен випробувати на міцність його художні доробки). Моем в “Підбиваючи підсумки” згадує, що лише два критики в Англії з іменем приймали його серйозно, на відміну тих “здібних молодих людей, що пишуть статті про сучасну літературу, ніколи про мене не згадують. Я не в претензії” [1, 390]. “Коли мені йшов третій десяток, критики відзначали, що я брутальний, після тридцяти вони мені дорікали за нахабство, після сорока — за цинізм, після п'ятдесяти — за те, що я знаток своєї справи, а тепер, коли мені перевалило за шістдесят, вони мене називають поверховим. А я йшов своїм шляхом, дотримуючись лінії, яку собі намітив і намагаюсь за допомогою своїх книг виконати задуману програму” [1, 395], - ось така позиція Моема письменника, Моема — людини.

Та нехай не складається враження, що письменник не сприймає критики або ж відкидає її роль повністю. На його

думку, дуже корисним є те, щоби письменник привчив себе вислуховувати як похвалу, так і критику, оскільки "критик, посправжньому вболіваючи за літературу, може принести письменникам користь; навіть якщо він їх і боляче ображає, вони вже від одного почуття протесту намагатимуться краще усвідомити свою мету. Він може розворушити їх, примусити більш свідоміше досягати досконалості і, наслідуючи його приклад, серйозніше ставитись до власної праці" [1, 396], — стверджує Моем.

Тверезо оцінюючи свої літературні можливості, Моем твердив, що не бажає бути оціненим більш гідно чи не достатньо, а ніж він заслуговує. Він не тішить себе ілюзіями щодо свого місця в літературі, і як завжди іронічно зауважує, що у нього більше сили характеру, ніж розуму, а розуму більше, ніж природнього таланту, і ставить себе в першу лаву другорядних письменників.

Книга "Підбиваючи підсумки" цікава не лише змістом самого твору, а й тим, що в ній представлено найбільш типові зразки художнього есе: біографічне, сповідальне, мемуарне, естетико-філософське, літературно-критичне. Це зайвий раз підкреслює, що за розмаїттям прийомів, навичок, вмінь заволодіти цікавою увагою читача, донести до нього захоплюючу інформацію, яка б принесла задоволення від прочитаного, стоїть не просто письменник, а справжній майстер художнього слова.

Поява книги не промайнула безслідно, а відразу викликала шквал відгуків на свою адресу. Так, наприклад Р.Х.Уорд назвав "Підбиваючи підсумки" надзвичайним розквітом стилю письменника, В.Вульф висловила свої захоплені враження від прочитаної книги, а Л.Брейдер (вже через 25 років) назвав Моема автором найцікавіших літературно-критичних автобіографій. Висловлюючи свою думку, Р. Колдері наголосив на довготривалості життя книги через її легкозрозумілі письменницькі роздуми і виклад стилю. Н.Арбузов відзначив, що книга "Підбиваючи підсумки" — "це своєрідний вступ до пізнання творчості В.С.Моема так, як оповідає про творчу біографію багатьох його книг, ... а пізнавальний зміст такої книги не може залишити радянського читача байдужим" [4, 8 — 10].

Отже, Моем — есеїст, критик, бажаний співрозмовник для Моема — письменника. Його робить таким висока художня майстерність, вміння захопити читача бесідою, чесність, терпеливість, всебічна освіченість, тонке розуміння людської сутності і письменницького ремесла: простого і водночас надзвичайно складного, звеличеного, засудженого і поглинаючого. Слід відзначити,

що свої судження Моем вважав не більше, як лише своєю власною точкою зору, та вони й на сьогодні не втратили своєї актуальності.

Література:

1. Моем С.У. Собрание сочинений в 5-ти томах. Т. 5. – М.: Худож. лит., 1997 – 511 с.
2. Somerset Maugham. Books and You. – N.-Y., Doubleday, Doran and Company 1940, p.79
3. W. Somerset Maugham. Short Stories. – Vintage. 1998. – 613 p.
4. Моем С. Подводя Итоги – М. Изд-во иностр. лит., 1957 – 227 с.

Ярослав КОЗАЧОК (Тернопіль)

ФОЛЬКЛОР У СВИТОГЛЯДНО-ЕСТЕТИЧНІЙ ГЕНЕЗІ ТВОРЧОСТІ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА

У кінці XVIII - на початку XIX століття серед освічених представників українського громадянства зароджувалися нові духовні процеси, прокидався інтерес до минулого свого народу, виникало намагання зберегти національно-ідентичну традицію. Одночасно відбувається засвоєнням нових народницько-демократичних ідей, що проникали з Заходу.

Все це породило рух, що отримав назву другого українського національного відродження. Початок XIX століття - період активного розвитку найрізноманітніших виявів цього руху, час новітніх змагань за формування українського народу в націю, доба утвердження нової української літератури. Посилюється зацікавлення історією України, етнографією, активізується збирання усної народної творчості. Це був період активного становлення ідеї національної ідентичності, поширення, реалізації і утвердження в континуумі